

חינוך לחיים

פרשת שלח

"כי דבר ה' בזה" - אדם שזכה ללמוד תורה ולהבינה, ראוי שילמדנה גם את זולתו! ודרשו חז"ל: תניא, היה רבי מאיר אומר "הלומד תורה ואינו מלמדה הרי הוא בכלל 'כי דבר ה' בזה' ואמרו חז"ל: אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה, יפרנס מתורתו גם כן לאחרים, כדי שתרבה חכמתו לו ומוסיפין לו עליה. וכל העושה כן, אינו נמנע מן הטובה העתידה לבוא על ישראל לימות בן דוד. ועליו הכתוב אומר 'ושם דרך' - אראנו בישיע אלוקים"... אבל אם יש באדם דברי תורה, ואינו מפרנס מתורתו לאחרים - גורם רעה לעצמו שבסוף חכמת תורתו מתמעטת בידו, ואין צריך לומר, שאין מוסיפין לו עליו.

הגרי"א וינטרוב זצ"ל הביא את ביאור הגר"א ז"ל שרבו המלמדים תורה לתלמידים, אינו רק מסירת דברי התורה, אלא מהות הענין הוא שהרב מכניס מרחו ומציאותו על התלמיד, ובונה את קומתו הרוחנית, והתלמיד נהיה "שיכפול" של הרב, כמו שהבן הוא שכפול של אביו, דהבן הוא "כרעה דאבואה", ורואים בו בבואה של אביו, כן הוא בדברי תורה שהתלמיד נהיה בבואה של רבו. (והרבה השלכות מיסוד זה בדמיון התלמידים לבנים).

ידוע אמרת חז"ל "אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיהו"... ואת אחד הביאורים ליישב איך נדע טיבו של הרב ומדוע צריכים זאת. יש להזכיר בזה גם את ביאורו של הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל שהמלאכים נקראים "עומדים" (כמו שכתוב "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה") מפני שלא ממשיכים לעלות במדריגה הרוחנית מכפי שנבראו, בעוד הצדיקים נקראו "מהלכים" שהולכים תמיד ומתעלים מדרגא לדרגא. וזה מה שדורשים מהרב להיות כ"מלאך" מבחינה זאת שיהיה כולו נתון לטובת תלמידיו, גם אם מקפח עצמו מעליות הרוחניות ונשאר בבחינת "עומד" (למרות שלימוד זה עצמו מקדם אותו מעשית וסגולית ואינו "עומד") נוכל להוסיף רמז לרעיון זה, שזה מה שאמר יתרו למשה רבינו (שמות יח-כג): "אם את הדבר הזה תעשה וציון אלוקים ויכלת עמוד"... היינו להיות כמלאך ה"עומד" כאמור. וממילא כל העם יבקשו תורה מפיהו.

וההשקפה בחינוך חייבת להיות מראשית עריסותכם - כבר מגיל קטן כמו שרואים בפר' בהפרשת חלה שחיוב הפרשת חלה מתחיל מיד בנתינת המים בקמח, כשהעיסה עדיין בתחילת יצירתה.

רמז יש כאן ליסוד גדול בחינוך הילדים. כאשר באו ושאלו את ה"חתם סופר" זצ"ל אימתי צריך להתחיל לחנך את הילדים, השיב: חינוך הילדים מתחיל מעת "ראשית עריסותיכם" כפי שחיוב הפרשת חלה מתחיל מיד בנתינת המים, כשהעיסה בתחילת דרכה, כך צריך להתחיל לחנך את התינוק כבר מרגע שהוא נכנס לעריסה. מעת היות הילד רך בשנים, יש לנטוע בלבו קדושה וטהרה, אהבת תורה ויראת שמיים, ולא לדחות זאת לעתיד. כי בחינוך הילדים תופס הכלל: "יפה שעה אחת קודם".

בארה"ב קיימת תופעה מוזרה מאוד. הצעירים אוהבים רק מוסיקה פרוצה ורועשת, המקובלת אצל הכושים. ולא מוסיקה שקטה ועדינה או בשירי רגש. לאחר שחקרו ודרשו, גילו את הסיבה לכך - כשלושה חודשים לאחר שנולד התינוק, אמו חוזרת לעבודתה. ומי שומר על הרך הנולד? העוזרת האפרו-אמריקאית. היא, מטבע הדברים, שומעת ומשמיעה לילד את המוסיקה הרועשת, שאליה הורגלה. הקולות שהילד שומע במשך שעות רבות, בתקופת הינקות והילדות, נחקקים בלבו, וכשגדל - נמשך הוא לסוג מוסיקה זו, מבלי שידע את הסיבה לכך.

הורים חושבים לעצמם: "נו, מה כבר יקרה, אם הילד שומע קצת חדשות ומאזין למוסיקה לא טובה?! מה הוא בכלל מבין בגיל שלו..." אבל זו טעות גדולה. הוא שומע ומבין, וקולט הכל. ומאחר שכך, יש להיזהר מאד לשמור ולחנכו לתורה וליראה כבר משחר ילדותו, בעודו מוטל בעריסה.

בספר "הגיני מוסר" מביא אותו רעיון במצוות הקהל, שכת' שכולם היו נקהלים ומתקבצים למעמד הנשגב הזה, אנשים נשים וטף, אף שהתינוק עדיין צעיר לימים, ולא הגיע לגיל חינוך, הריהו קולט, שומע ומבין את הנעשה סביבו. לכן ציוותה התורה להביא את התינוקות לבית המקדש, לשמוע את דברי התורה, כדי שיספוגו התינוק בנשמתו את עניין שמיעת דברי התורה, ועל ידי כך כשיגדל ירגיש יותר קרבה לתורה. אף שעדיין לא הגיע התינוק לגיל חינוך, אם הוא נמצא במקום קדוש, ושואף ברוחו מאווירה דקדושה, הדבר משפיע על לבו ונפשו של הילד לטובה.

במשנה באבות נאמר על רבי יהושע בן חנניה: "אשרי יולדתו" כי היתה אימו מחזרת על כל בתי מדרשות שבעירה, ואומרת להם: 'בבקשה מכם, בקשו רחמים על העובר הזה שבמעי שיהיה חכם', ומיום שנולד לא הוציאה עריסתו מבית המדרש, כדי שלא ייכנסו באוזניו אלא דברי תורה". אמו של רבי יהושע העניקה לו את האפשרות להיות חכם גדול בחכמת התורה, זאת על ידי שלא הוציאה עריסתו מבית המדרש, וכך קלטו אוזניו דברי תורה, ונפשו ספגה את קדושת התורה.

נלמד מכאן, עד כמה צריך להיזהר לשמור את צעירי הצאן מכל משמר, לבל יראו וישמעו דברים שאינם לפי רוח התורה והמצוות, וקל וחומר שלא לקחתם למקומות שיש שם כל מיני מראות נגעים, ליצנות ולשון הרע ורכילות. וצריך בזה זהירות רבה ועצומה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

פרשת שלח

"אסור. אסור. אסור. הכל אסור בתורה". נשמעת הטענה מפי הרבה תלמידים וילדים. ומה נענה להם??
הגמ' בחולין דף קט מספרת על ילתא, אשתו של רב נחמן, שבקשה ממנו הרי כל מה שאסור לנו הקב"ה בתורה - התיר לנו דבר אחר לעומתו. לדוגמה: אסור לנו דם - התיר כבד כנגדו, אסור לנו חזיר - אולם מוחו של הדג הנקרא שיבוטא והוא בטעם החזיר הותר באכילה. רצוני לטעום טעם של בשר בחלב. הורה רב נחמן לטבחים שיצלו עבורה 'כחל' - עטיני הפרה לאחר שחיתתה, שבהם יש חלב והם עשויים מבשר. (כמובן שהבישול צריך להתבצע באופן מסוים) מה נלמד מכך??

אומר ר' שלמה קלוגר על הפסוקים "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ד' ועשיתם אותם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", שזה כלל בסיסי בחינוך ילדים. ישנה הקבלה ברורה בין המעשה שמותר לעשות לבין המעשה אשר לא יעשה: "וראיתם אותו", כנגד, "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". כדי שאב-מורה יוכל לאסור על בנו פעולה מסוימת, מסיבה חינוכית, חובה עליו לתת לילדו-תלמידו אלטרנטיבה המתירה מעשה דומה. שהרי אי אפשר לאסור על הילד פעולה אקטיבית בלא למצוא לו תחליף הגון. בכך נגרום לו לחפש תחליפים בחוץ, כי חוק הוא בבריאה "הבטלה מביאה לידי שעמום והשעמום מביא לידי חטא" אם כן, מה יעשה הבן ולא יחטא?!

לכן, מחנכת התורה, בבואך לשלול פעולה אסורה - תדאג למצוא את הפעולה המקבילה שאין כל חשש בעשייתה. ואם תציג בפניו תוכן חיובי, בגדר "וראיתם אותו", אזי תוכל להורות לילד "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

יותר מזה אנו רואים שה"כן" מקדים את ה"לא". קודם "וראיתם וזכרתם" ורק אחר כך "ולא תתורו" וזו הגישה החינוכית הרצויה קודם לתת ההרגשה שמותר ורק אחר כך לתת את ההגבלות שצריך.

כלל חשוב זה, אמור להתקבע בתודעתנו כאמצעי עזר נפלא להתגברות על פיתויי היצר. אם יש אופציה ליהנות בהיתר, מדוע לפזול לכיוון השלילי? חובתינו תמיד לדאוג לצד ההיתר כדי שנוכל לאסור את הדברים האסורים.

להתחיל ברגל ימין – "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה"

כבר כאשר הילד בעריסה, תכוון להרים אותו תרומה לה'. ומיד כשאתה מוציא אותו מתוך העריסה... זה יהיה מתוך שמחה ותענוג. וכאשר אתה מתחיל ללמד אותו צריך שיהא מתוך שמחה ועונג. ובכל הצלחה תראה לו עד כמה אתה מרוצה ושבע רצון ממנו. תעודד ותמריץ אותו על כך וזה יגרום לו לחשק להמשיך בהצלחה. כל אחד ובוודאי ילד רוצה לקבל מילות עידוד ורוצה שיהיו מרוצים ממנו. וזה יגרום לחדוות היצירה, למוטיבציה ולעשייה עד אין סוף.

אם כך מכוונים אותו מתחילה "ראשית עריסותיכם" בדרך כלל כך יהא ההמשך.

הורים ומחנכים הם האחראים לכך שהילד יתחיל ברגל ימין ומספרים על צדיק אחד שאמר שהרבי הכי טוב שלו זה הרבי שלימד אותו א"ב. אם ההתחלה טובה-גם ההמשך יהא טוב.

וצריך להדגיש ולהזכיר לו דברי כלב בן יפונה "עלה נעלה" - "אפילו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו". ובא ללמדנו כי ביד האדם להעפיל למדרגות גבוהות ביותר אך בתנאי שילך צעד אחר צעד, כי א"א לעלות בפעם אחת עד שמי השמים. מה יעשה?? יחשיב כל פעולה קטנה. וזה ילמד מעליה בסולם – שעולים עליו מדרגה אחר מדרגה עד ש"בוא יבוא ברינה" למעלה למעלה.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com